

ВІДГУК

на автореферат докторської дисертації Філяніної Нелі Миколаївни
«Екоосвітній потенціал гуманітарних знань»
(спеціальність 09.00.09 – філософія науки).

Знайомство з текстом автореферату докторської дисертації Філяніної Нелі Миколаївни «Екоосвітній потенціал гуманітарних знань», та змістом положень, винесених на захист, дає підстави говорити про актуальність обраної теми та новизну отриманих результатів. У ньому, на основі робіт в сфері філософії науки та філософії освіти досліджується феномен екологічної освіти для подолання екологічної та антропологічної криз.

Авторкою проаналізовано та визначено екоосвітній потенціал гуманітарного знання, розроблено методологію подолання розриву між природничо-науковими та гуманітарними науками, що є актуальним в наш час, коли серед розмаїття екоосвітніх концепцій і підходів до формування практичних моделей екологічної освіти, роль і статус гуманітарного знання потребує спеціальних досліджень як в контексті сучасної філософії освіти, так і в контексті філософії науки.

Окреслені методологічні засади інтегральної моделі екологічної освіти, вказують, що розуміння природи залежить від форм і способів її інтерпретації. Евристично плідною та конструктивною для авторського концепту є ідея метафорики як однієї з підвалин розуміння природи. Вона спрацьовує там, де раціональні аргументи не знаходять відгук у суспільства й тому не досягають бажаного результату.

Авторською знахідкою є ідея: через введення поняття екоосвіти поєднати сталий розвиток і освітню парадигму XXI ст., що дозволило стверджувати, що подолання екологічної кризи неможливе без подолання гуманітарної та антропологічної криз, коли освіта стає чинником сталого розвитку, хоча і не може бути редукована до поняття екоосвіти.

Значна увага в роботі приділена аналізу аксіологічних аспектів екоосвіти, де основною цінністю є цінність людини, людського життя, яке неможливе поза природою. Н. М. Філяніна вважає, що реабілітація цінності природи є важливим компонентом сучасної стратегії виживання людства, а включення уявлень про самоцінність природи в ціннісно-світоглядну систему сучасної людини сприятиме ефективності практичного втілення таких стратегій у життя. Дослідниця доходить висновку, що реабілітації цінності життя та запровадженню принципів гуманізму можуть сприяти як альтернативні методи біомедичних досліджень та освіти, що розроблені на основі новітніх технологій, так і необхідність культивування уявлень про цінність, самоцінність та цілісність природи шляхом безпосереднього чи опосередкованого спілкування з нею. Проаналізована легітимізація цінності життя в екоосвіті різних рівнів.

Аргументованою і логічно обґрунтованою є ідея щодо збільшення екоосвітнього потенціалу гуманітарних знань через увагу до нових напрямів,

форм і стилів мистецтва. Це пов'язане: по-перше, зі стрімким розвитком науки, техніки і технологій, які проникають в усі сфери буття, видозмінюючи природу, навколишній світ і життєдіяльність людини, включно з мистецтвом; по-друге, деградація навколишнього природного середовища, втрата видів рослин і тварин, бурхливий розвиток урбанізаційних процесів, витіснення природного штучним, що мають наслідком порушення рівноваги не лише в природі, а й в системі «людина-природа», порушення емоційної та психологічної рівноваги, втрату людяності.

В роботі розглянуті засади біомистецтва та екологічної естетики, проаналізовано екоосвітній потенціал екологічної естетики, що без сумнівно, є авторською знахідкою.

Результати дисертаційного дослідження можуть використовуватися для підготовки нормативного курсу з філософії та культурології; спецкурсів із філософії науки, філософії освіти, філософії культури, філософських і соціальних проблем сучасної екології, біоетики.

Водночас до змісту автореферату можна висловити деякі зауваження і побажання:

1. У підрозділі 4.3 *«Природа як цінність та підходи до її визначення»* йдеться про необхідність суттєвих змін у свідомості людей, пов'язаних з переоцінкою базової системи цінностей, зумовленою кризовими явищами останніх десятиліть свідчать, коли природа розглядається лише як ресурс для задоволення матеріальних потреб людини, проте наведених аргументів не достатньо для подібного висновку.

2. Що означає «цінність природи як «золотого стандарту» моральності» (Підрозділ 4.3 *«Природа як цінність та підходи до її визначення»*)? Видається що ця оригінальна ідея «зависає» за браком аргументів, хоча цілком можливо, що вони містяться в самому тексті дисертації. Аналогічний закид можна зробити і стосовно «визвольної освіти», адже вона не може бути зведена до діяльнісного підходу.

3. У підрозділі 2.3 *«Екологічна герменевтика та природоохоронна діяльність»* йдеться про те, що екологічна герменевтика допомагає враховувати різні змісти під час розв'язання складних проблем охорони природи та природокористування, проте з тексту автореферату не зрозуміло, яким чином це реалізується практично. Чи не є ця «еко» ідеологічною прив'язкою (С. Жижек).

4. Чи може бути розв'язаним, в принципі, протиріччя між природою і людиною, чи може існувати людська цивілізація «не експлуатуючи» природу?

Проте висловлені зауваження загалом не применшують наукової цінності результатів дисертаційного дослідження, представлених в авторефераті докторської дисертації Н. М. Філяніної. Дослідження є завершеним, цілісним, обґрунтованим та самостійним.

Виходячи зі змісту автореферату дисертації, рівня апробацій та публікацій дисертанта за обраною темою є всі підстави зробити висновок, що

дисертація Філянної Нелі Миколаївни «Екоосвітній потенціал гуманітарних знань» на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук відповідає встановленим вимогам, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.09 – філософія науки.

Доктор філософських наук, професор,
професор кафедри теоретичної
і практичної філософії Харківського
національного університету ім. В.Н.Каразіна

Н.С.Корабльова

